

ВОВЧЕНКО К.Ю.

студентка 4-го курсу відділення «Правознавство» Таращанського агротехнічного коледжу, м. Тараща, Київська область, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

Сучасне міжнародне право, на відміну від класичного, розглядає проблему забезпечення прав і свобод людини не як справу, яка має виключно внутрішньодержавний характер, а як питання, що стосується всього міжнародного співтовариства, отже, потребує об'єднання спільних зусиль і може бути вирішене лише за умови міжнародного співробітництва.

Основні права та свободи особи закріплені в Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікованої 17 липня 1997 року ВРУ.

До переліку конвенційних прав і свобод входять: право на життя; заборона катувань; заборона рабства та примусової праці; право на свободу та особисту недоторканість; право на справедливий суд; принцип застосування покарання на підставі закону; право на повагу до приватного та сімейного життя; свобода думки, совісті і релігії; свобода вираження поглядів; свобода зібрань та об'єднання; право на шлюб; право на ефективний засіб юридичного захисту; заборона дискримінації; право власності; право на освіту; право на вільні вибори; заборона ув'язнення за борг; свобода пересування; заборона вислання громадянина; заборона колективного вислання іноземців; процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців; право на оскарження в кримінальних справах; право на відшкодування у разі судової помилки; право на бути притягненим до суду або покараним двічі; принцип рівноправності кожного з подружжя; загальна заборона дискримінації.

Більшість прав і свобод, передбачених Конвенцією та протоколами до неї, не є абсолютними. Це, зокрема, стосується права на життя, права на свободу та особисту недоторканність, права на повагу до приватного і сімейного життя, свободи думки, совісті і релігії, свободи вираження поглядів, свободи зібрань та об'єднання та інших.

Названі права і свободи підлягають певним обмеженням, що припускає можливість держави втручатися в процес їхньої реалізації з дотриманням встановлених вимог.

Обмеження прав і свобод, передбачені Конвенцією, мають спільні ознаки. По-перше, підстави та порядок втручання у здійснення прав повинні встановлюватися «законом» і бути «необхідними у демократичному суспільстві». По-друге, обмеження повинні переслідувати правомірну мету.

Наприклад, право на життя підлягає обмеженням з метою захисту будь-якої особи від незаконного насильства, здійснення законного арешту, запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою, при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання (стаття 2); обмеженням права на свободу є законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; законний арешт або затримання особи, здійснене з метою припровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою припровадження його до компетентного органу; законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції (стаття 5); право на приватність може обмежуватися в інтересах «національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» (стаття 8); релігійна свобода може обмежуватися – в інтересах «громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» (стаття 9); свобода слова – в інтересах «національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням і злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду» (стаття 10); свобода зібрань та об'єднань – в інтересах «національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» (стаття 11).

Більшість рішень Європейського суду, які стосуються порушень відносних прав, містять аналіз правомірності їхніх обмежень, правомірності втручання у процес їх реалізації. При цьому Європейський суд дотримується певної послідовності у розгляді фактичних обставин справи та аргументів сторін, досліджуючи їх за такими критеріями: чи були дії влади, які означали втручання у здійснення права (свободи), передбачені законом; чи переслідували вони правомірну мету, визначену у відповідних статтях Конвенції; чи були обмеження, за даних обставин, необхідними у демократичному суспільстві; чи були вони пропорційними, адекватними діям заявника.

Негативна відповідь хоча б на одне з цих питань означатиме наявність протиправного обмеження права (свободи) й, відповідно, порушення Конвенції.

Отже, щоб бути правомірним, обмеження права або свободи має бути передбачене законом.

У свою чергу, закон також повинен відповідати певним вимогам. По-перше, він має бути доступним, тобто забезпечувати громадянам можливість орієнтуватися в нормах, які підлягають застосуванню у даному випадку; по-друге, закон має бути однозначним, тобто містити чіткі правові приписи. Закон, який не відповідає зазначеним вимогам, не є правомірним. Відповідно, обмеження права або свободи на підставі такого закону буде порушенням Конвенції.

Критерій «втручання, необхідне у демократичному суспільстві», на думку Європейського суду, означає наявність «безпосередньої суспільної потреби».

Конвенційне формулювання «необхідний у демократичному суспільстві» залишає державам-учасникам певну свободу розсуду. Це стосується як внутрішнього законодавства, так і органів, у тому числі судових, які тлумачать і застосовують національне законодавство.

Проте, надана державам свобода розсуду не є безмежною. Європейський суд залишає за собою право остаточного рішення щодо того, наскільки те чи інше обмеження, встановлене державою, є сумісним із правом або свободою у тому вигляді, як вони гарантуються Конвенцією.

Таким чином, свобода розсуду держави обмежується європейським контролем, який поширюється як на закон, на якому ґрунтується рішення щодо обмеження права або свободи, так і на саме рішення, у тому числі, винесене незалежним судом. Відповідно, завдання Європейського суду полягає не в підміні національних судів, а у здійсненні контролю щодо того, чи відповідають рішення та дії держави-учасниці вимогам відповідних статей Конвенції.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М.О. Міжнародне право. - Х.: Одиссей, 2002. -672 с.
2. Буроменський М.В., Кудас І.Б., Масвська А.А., Семенов Б.С, Степенко В.С. Міжнародне право: Навч. посібник / М.В. Буроменський (заг. ред.). - К.: Юрінком Інтер, 2005. - 336 с.
3. Буткевич В.Г., Мищик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник для студ. вищ. навч. закладів за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г. Буткевич (ред.). - К.: Либідь, 2002. - 608 с.
4. Буткевич В.Г., Войтович С.А., Григоров О.М., Заблоцька Л.Г., Задорожній О.В. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник для студ. вищих навч. закл. за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г. Буткевич (ред.). - К.: Либідь, 2004. -814 с.

5. Георгіца А.З., Чикурлій С.О. Міжнародне публічне право: навч.-метод, посіб. / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці: Рута, 2002. - 175 с.

6. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право: навч. посіб. / Київський ун-т права; Інститут міжнародних відносин Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка / Ю.С. Шемшученко (відп. ред.), Л.В. Губерський (відп. ред.). - Стереотип, вид. - К.: Юрінком Інтер, 2001. - 638 с.